

Rosa, Jacek Piotr

Od celtyckiego tygrysa do celtyckiego żółwia - rozwój gospodarki irlandzkiej w latach 2000-2009

Rocznik Żyrardowski 7, 87-109

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jacek Piotr Rosa*

Od celtyckiego tygrysa do celtyckiego żółwia – rozwój gospodarki irlandzkiej w latach 2000–2009

Wstęp

Na tle innych gospodarek UE Irlandia w latach 90. wykazywała bardzo dobre wyniki makroekonomiczne. Sytuacja zmieniła się po 2001 r., kiedy zamachy terrorystyczne w USA zmniejszyły zainteresowanie inwestycjami zagranicznymi. Irlandia należała pod koniec lat 90. do największych importerów per capita bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Eksport maszyn i urządzeń oraz usług wytwarzanych w filiach zagranicznych przedsiębiorstw został zastąpiony konsumpcją wewnętrzną, inwestycjami w budownictwo mieszkaniowe i realizowaniem państwowych programów rozbudowy infrastruktury. Od podażowego podtrzymywania wzrostu w latach 90. Irlandia przeszła po 2001 do popytowego stymulowania gospodarki.

Dynamika PKB i PNB spadła w 2001 do poziomu ponad dwukrotnie niższego w porównaniu z 2000. Niski wzrost PNB zanotowano w 2002. Od 2003 dynamika gospodarcza wzrosła, ale jej poziom był ok. 2 razy niższy niż w latach 90. Lata 2002–2006 były okresem wolniejszego niż w poprzedniej dekadzie, ale wciąż dynamicznego na tle innych państw UE wzrostu PKB i PNB. Był on stymulowany popytem wewnętrznym. Małą rolę jako motor wzrostu pełnił eksport.

Pierwsze oznaki spowolnienia dały się odczuć w 2007 r. światowy kryzys gospodarczy 2008 roku w połączeniu z załamaniem się wewnętrznej konsumpcji i spadkiem popytu na rynku budowlanym doprowadził w 2008 i 2009 do najpoważniejszego od lat 80. kryzysu ekonomicznego w Irlandii. PKB i PNB w 2009 gwałtownie spadły – po raz pierwszy od 1980.

Perspektywy wyjścia z recesji dla Irlandii nie są dobre, z uwagi na zależność Irlandii od rynku amerykańskiego i od inwestycji zagranicznych. Elementem utrudniającym rządowi reakcję na kryzys gospodarczy jest mały rynek wewnętrzny i duża otwartość na handel zagraniczny. Zwiększenie

* Autor przez 5 lat (2004–2009) był zastępcą Ambasadora RP w Irlandii, jest doktorem nauk ekonomicznych.

eksportu w sytuacji wysokiej bazy płacowej (powyżej 9,00 euro za 1 godzinę) i generalnego zmniejszenia się popytu na towary i usługi irlandzkie jest bardzo trudne. Błędy makroekonomiczne rządu popełnione w latach 2004–2008 polegające na przyzwoleniu rządu na dużą konsumpcję i programy rozbudowy infrastruktury w tym okresie spowodowały, że w 2009 r. rząd nie ma swobody manewru. Nie może powiększyć bieżącego długu publicznego (limit wynegocjowany przez Irlandię z Komisją Europejską – 9% PKB będzie przekroczony na koniec 2009). Społeczeństwo przyzwyczajone jest do wysokiego poziomu konsumpcji i nie jest skłonne do poświęceń. Wiosną 2009 pojawiły się zapowiedzi strajków ws. podwyżek płac w sektorze budownictwa i w sektorze publicznym. Wielu ekspertów przyznaje, że Irlandię kryzys gospodarki światowej dotknął w najgorszym z możliwych momentów, a na kryzys światowy nałożyły się problemy nagromadzone od 2001 r. Jesień 2008 r. przejdzie do historii gospodarczej Irlandii jako czas „Perfect Storm”, czyli nałożenia na siebie problemów zewnętrznych i wewnętrznych.

I. Lata wolniejszego wzrostu 2000–2007

1. Analiza rozwoju PKB/PNB, inwestycji (2000–2007)¹

PKB Irlandii po okresie średniorocznego wzrostu w tempie 7,1% w latach 1991–2000 (w 2000 r. wykazał dwucyfrowy wzrost 10,4%)² zatrzymał się na poziomie 5,8% w 2001. Załamanie spowodowane paniką po zamachach terrorystycznych w USA nastąpiło w czwartym kwartale 2001 r. Dynamika roczna w 2001 r. w stosunku do 2000 r. (ceny stałe) PKB i PNB spadła odpowiednio do 5,8% i 3,9%. Zmniejszenie się tempa wzrostu odczuwalne było jeszcze w 2002 r. W 2002 PNB wzrósł o 2,8%. Od 2003 do 2007 tempo wzrostu PKB i PNB ustabilizowało się na poziomie 5–6%. Pomimo niekorzystnych tendencji w postaci wzrostu cen ropy naftowej na rynkach światowych i utrzymującej się słabej koniunktury w trzech dużych

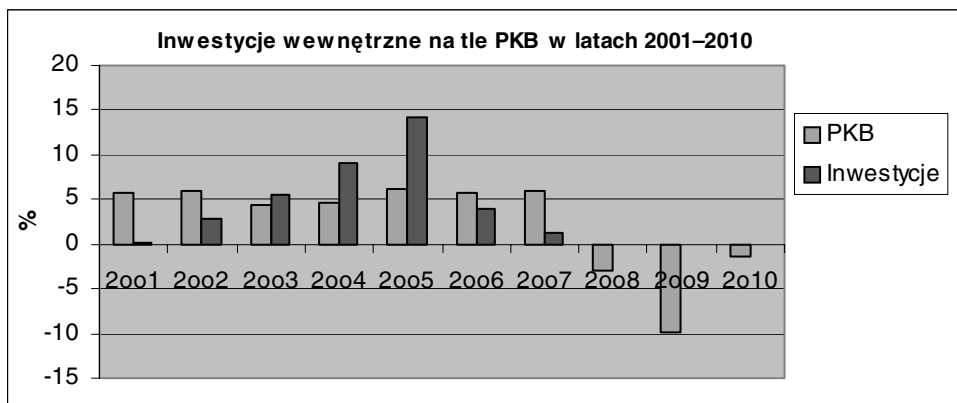
¹ Źródła:

- Jim Power, Friends First, “Quarterly Economic Outlook”, 2008, na podstawie danych CSO.
- Monthly Economic Bulletin, 07.2009, Department of Finance.
- Dane OECD, 07.2009.
- Dane CSO, 07.2009.
- Dane ministerstwa finansów (Department of Finance), 07.2009.
- Prognozy ESRI (Economic and Social Research Institute), 07.2009.
- www.finfacts.ie, 07.2009.
- Country Report, Economist Intelligence Unit, 11.2008.

² Dane statystyczne CSO oraz J. Rosa „Wpływ zagranicznych środków finansowych na rozwój Irlandii po akcesji do UE”, Warszawa – Żyrardów 2004, WSRL.

gospodarkach strefy euro (Niemcy, Francja, Włochy), wzrost gospodarczy Irlandii w 2005 r. wynosił 6,2%. W porównaniu ze średnią dla OECD (2,6%) było to prawie trzykrotnie więcej.

Wzrost ten podtrzymywał tworzenie nowych miejsc pracy, zapewniając rządowi swobodę manewru przy ustalaniu budżetu. W pierwszej połowie 2005 r. pojawiły się niepokojące zjawiska w postaci osłabienia dynamiki eksportu, spadku produkcji przemysłowej i spadku wydajności pracy. Utrzymywały się one w drugiej połowie 2005 r. Już nie handel zagraniczny, jak to miało miejsce w latach 90, ale sektor budownictwa i konsumpcja wewnętrzna stanowiły motor wzrostu PKB. Była to fundamentalna zmiana dla gospodarki, która swój sukces „Celtyckiego Tygrysa” zawdzięczała ekspansji eksportowej. Zmiana ta leży u podstaw kłopotów ekonomicznych Irlandii obecnie – w 2009 r. Konsumpcja i budownictwo od 2005 roku do 2008 nie były w stanie wygenerować dynamicznego i trwałego wzrostu gospodarczego kraju. Przyczyniły się natomiast do wzrostu imigracji zarobkowej do nieefektywnych i pracochłonnych sektorów gospodarki (usługi, budownictwo), nie wpływając – jak to miało miejsce w latach 90. – na poprawę konkurencyjnej pozycji Irlandii na świecie. Ponadto system socjalny Irlandii został wystawiony na próbę, ponieważ imigranci zarobkowi spoza Irlandii opłacali składki, pracując w „nieefektywnych” sektorach, a obecnie (2009) są uprawnieni do wypłat zasiłków w okresie, gdy drastycznie spadły wpływy budżetowe. Z Celtyckiego Tygrysa lat 90. XX w. Irlandia przekształciła się w Celtyckiego Żółwia – kraj charakteryzujący się od 2008 powolnym, a w 2009 ujemnym wzrostem gospodarczym, rosnącym bezrobociem i deficytem budżetowym.

Wykres 1. Dynamika PKB i inwestycji wewnętrznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD i CSO, 07.2009

Zmiana polegająca na zastąpieniu produkcji przemysłowej i eksportu, konsumpcją wewnętrzną i usługami budowlanymi w charakterze czynników

dynamizujących wzrost makroekonomiczny, wywołała w 2005 r. dyskusję na temat słuszności takiego modelu. Oceny o końcu ery szybkiego wzrostu gospodarczego – ery „celtyckiego tygrysa” – potwierdzali w 2005 r. czołowi ekonomiści i eksperci gospodarczy – szef redakcji ekonomicznej "The Irish Independent" B. Keenan i b. premier G. FitzGerald. Ich zdaniem nie było realne utrzymanie przez Irlandię w przyszłości stóp wzrostu gospodarczego rzędu 5–6% w sytuacji, gdy eksport przestał być motorem wzrostu.

Dane Centralnego Urzędu Statystycznego (CSO) za pierwszy kwartał 2005 r. potwierdzały tendencje, polegające na wzroście roli konsumpcji wewnętrznej w podtrzymywaniu wysokiej stopy wzrostu PKB. Przewidywany na 5% wzrost konsumpcji wewnętrznej w I. kwartale 2005 r. wynikał ze wzrostu wynagrodzeń w obu sektorach – prywatnym i publicznym. W pierwszym kwartale 2005 r. zarejestrowano 67 315 nowych samochodów. Było to o 15,9% więcej niż w pierwszym kwartale 2004 r. Społeczeństwo irlandzkie stawało się nominalnie coraz bogatsze. Rosta ilość inwestycji w nieruchomości za granicą. Szczególnie Turcja i nowi członkowie UE (Bułgaria, Polska, Czechy) cieszyły się zainteresowaniem Irlandczyków.

Tabela 1. Dynamika i wielkość PKB, PNB Irlandii w latach 2001–2010, dynamika łącznych inwestycji i ich wartość na tle PKB, PNB

Lata	Tempo wzrostu Produktu Narodowego Brutto (PNB) – ceny stałe w %	Tempo wzrostu Produktu Krajowego Brutto (PKB) – ceny stałe w %	PKB Irlandii – ceny bieżące – mln euro	Dynamika wzrostu inwestycji wewnętrznych w gospodarce Irlandii (%)	Wartość (ceny stałe 2006) inwestycji wewnętrznych w gospodarce Irlandii – mln euro
2001	3,9 (1)	5,8 (1)	116.756 (1)	0,2 (5)	33.873
2002	2,8 (1)	6,0 (1)	130.258	2,9 (5)	34.870
2003	5,7	4,4	139.763	5,5 (5)	36.789
2004	4,3	4,6	149.098	9,0 (5)	40.128
2005	5,6	6,2	162.091	14,1 (5)	45.790
2006	6,3	5,7	176.759	4,0 (5)	47.632
2007	4,4	6,0	189.751	1,2 (5)	48.203
2008	-2,8	-3,0	181.815	:	:
2009*	-10,6 (2)	-9,8 (2)	163.997	:	:
2010*	-8,4 (2)	-1,5 (4)	161.537	:	:

Zródło: Centralny Urząd Statystyczny CSO – lipiec 2009.

(1) Ireland – Stability Programme Update s. E6 – Min. Finansów Irlandii, Dublin, Grudzień 2006.

(2) Sustainability Institute, raport czerwiec 2009.

(3) Wyliczenie własne w oparciu o dane sąsiedniej kolumny – dynamiki PKB.

(4) OECD lipiec 2009.

(5) Wyliczenie własne w oparciu o dane sąsiedniej kolumny – wartość inwestycji (ceny stałe 2006).

*prognoza

Nie można jednak stwierdzić, że 2005 r. był rokiem charakteryzującym się tylko wysoką konsumpcją. Stopa wzrostu inwestycji w 2005 r. była najwyższa w pierwszej dekadzie XXI w. – wynosiła 14,1%. Rząd optymistycznie ocenił w końcu 2005 r. stan makroekonomiczny gospodarki irlandzkiej. Premier B. Ahern powiedział podczas debaty budżetowej (08.12.05) w parlamencie irlandzkim, że gospodarka Irlandii nadal osiąga lepsze wyniki od jakiegokolwiek innej wśród rozwiniętych państw. „Odpowiednie zarządzanie, wysokiej jakości, sprawia, że gospodarka posiada środki niezbędne dla realizacji celów takich jak: zmniejszenie ciężaru podatkowego dla najmniej zarabiających; zwiększenie wydatków w obszarze świadczeń socjalnych; inwestowanie w ulepszanie infrastruktury”³. Rząd realizował duże programy infrastrukturalne w ramach Narodowego Planu Rozwoju (NDP) z wykorzystaniem funduszy europejskich. Do 2007 r. Irlandia była ich netto biorcą. W 2006 r. stopa inwestycji wewnętrznych w gospodarce Irlandii wynosiła ok. 27%. Od 2007 r. zaczęła spadać. „Te pomysły dane potwierdzają, że nasze fundamenty gospodarcze pozostają mocne. Ponownie Irlandia cieszy się niskim bezrobociem, wysoką stopą tworzenia miejsc pracy, rosnącymi dochodami, stabilnością budżetową, niską inflacją oraz trwałym wzrostem gospodarczym” – stwierdzał jeszcze w lipcu 2005 r., prezentując raport rządu na temat sytuacji makroekonomicznej minister transportu M. Cullen⁴.

Pozytywna ocena stanu gospodarki podyktowana była względami politycznymi. Opozycja zarzucała rządowi zbyt optywizm. Rzecznik do spraw finansowych *Fine Gael* R. Bruton stwierdził w reakcji na raport z lipca 2005 r., że gospodarka jest bardziej wrażliwa i podatna na kryzys niż w przeszłości. Opozycja nie myliła się. Od 2006 r. wystąpiły już symptomy pogorszenia. Niepokojące były tendencje, takie jak: spadek eksportu, osłabienie wzrostu wydajności w przemyśle i zbyt duża zależność gospodarki od sektora budownictwa i wewnętrznej konsumpcji. Rzecznik opozycji J. Bruton krytykował wysoki wskaźnik inflacji, który odbiegał w górę od średniej w strefie euro. Rzecznik do spraw przedsiębiorczości, zatrudnienia i handlu w Partii Pracy B. Howlin oskarżał rząd o bezkrytyczne „samozadowolenie” i beczynność w obliczu rosnących cen ropy naftowej.

Analiza zmian w dynamice inwestycji wewnętrznych w Irlandii wskazuje, że szczyt aktywności inwestycyjnej przypadł na lata 2003–2006. Inwestycje wewnętrzne rosły najszybciej w latach 2004–2005. BIZ zostały zastąpione przez inwestycje rządu w infrastrukturę, finansowane z budżetu. Jednak już w 2007 r. nastąpiło wyraźne osłabienie dynamiki, a na lata 2008, 2009 należy spodziewać się ich spadku.

³ www.taoiseach.ie – przemówienia, maj 2005.

⁴ www.gov.ie

2. Analiza sytuacji na rynku pracy, płace, inflacja (2000–2007)

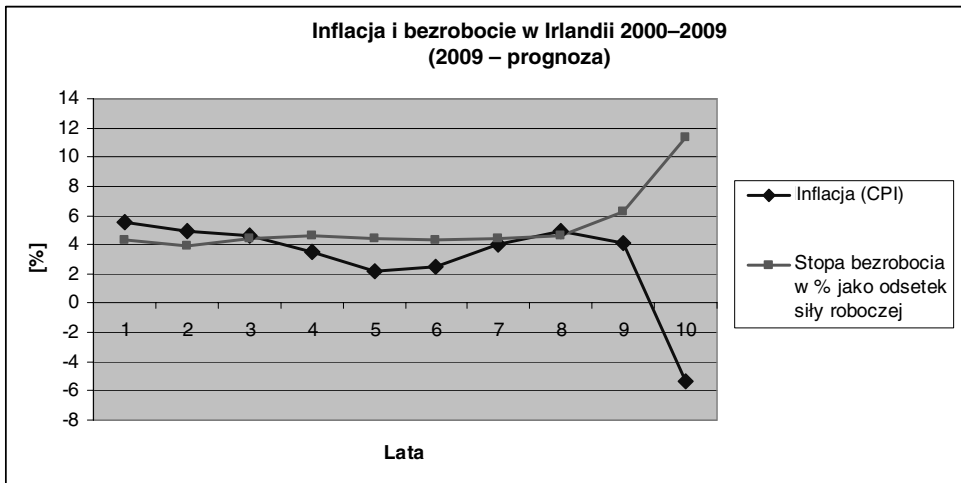
Poziom bezrobocia w Irlandii był w latach 2000–2007 bardzo niski. Stopa bezrobocia oscylowała wokół 4%. Przykładowo st. bezrobocia w 2006 r.: 4,3% należała do najniższych w UE. Rynek pracy w Irlandii znajdował się w na tyle dobrej kondycji, że wielu Irlandczyków odrzucało propozycje pracy w sektorze prac fizycznych. Poziom płac w Irlandii utrzymywał się przez cały okres na wysokim poziomie na tle innych państw UE. Jak wynika z opublikowanego w 2008 raportu European Industrial Relations Observatory (EIRO), irlandzcy pracownicy mieli jedne z najwyższych podwyżek płac w UE. W roku 2007 wynosiły one 4.8%. Irlandia miała też najmniejsze dysproporcje w płacach kobiet i mężczyzn. Wynosiły one nie więcej niż 10%. Irlandia wciąż miała jedną z najwyższych płac minimalnych w świecie. Pomiędzy rokiem 2006 a 2007 wzrosła ona o 13%, do 8,65 EUR za godzinę. Średnia wzrostu płacy minimalnej w całej UE wyniosła w tym okresie 8,1%⁵.

Pracodawcy w latach 2000–2007 byli zmuszeni poszukiwać pracowników innych narodowości. Badanie dotyczące umiejętności na rynku pracy w Irlandii – *National Skills Bulletin 2006*⁶ – wskazywało, że niemal cały wzrost zatrudnienia związany był z pracownikami innej narodowości aniżeli irlandzka w branżach takich jak: sprzedaż, usługi, budownictwo i rolnictwo. Raport wskazywał na skalę niedoboru następujących profesji: menedżerowie – 25%, pracownicy biurowi – 23%, specjaliści o niepełnych kwalifikacjach w sektorze usług – 21%, specjaliści o wysokich kwalifikacjach w sektorze usług – 15%, sprzedawcy – 6%, operatorzy maszyn – 4%, rzemieślnicy – 3%, doręczyciele – 2%, pracownicy fizyczni – 1%.

Badanie potwierdzało, że minimalny niedobór kadry występuje tylko w sektorze edukacji oraz usług prawnych. Brak było na rynku irlandzkim specjalistów od oprogramowania, analityków komputerowych, programistów oraz menedżerów systemów technologii internetowych. Prognozowano, że ilość absolwentów uczelni wyższych nie zaspokoi tych potrzeb także w przyszłości. W sektorach biznesu oraz finansów istniał niedobór księgowych, specjalistów od ubezpieczeń i agentów ubezpieczeniowych oraz analityków finansowych (głównie w sektorze inwestycji i analiz ryzyka). W zakresie usług medycznych brakowało lekarzy, terapeutów, rentgenologów, pielęgniarek i farmaceutów. Lukę tę wypełnili pracownicy z nowych państw członkowskich UE (głównie z Polski – ok. 250 tys.).

⁵ The Irish Times, 21.08.2008, Fiona Reddan, Płace wyższe niż średnia UE w 2007 r.

⁶ National Skills Bulletin 2006 – www.gov.ie

Wykres 2. Inflacja i bezrobocie w Irlandii 2000–2009 (2009 – prognoza)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD i CSO, 07.2009
Lata od 2000 do 2009, gdzie na wykresie 1 oznacza 2000, 2 – 2001, itd.

Pomyślnej sytuacji na rynku pracy towarzyszył wysoki wzrost konsumpcji prywatnej – 5–6% w latach 2001–2007 i 9,9% w 2000 r. Poziom płac w Irlandii należał w okresie 2000–2007 do najwyższych w UE. Według raportu dotyczącego poziomu życia gospodarstw domowych w Irlandii (*Household Budget Service 2004/2005*), przygotowanego przez Główny Urząd Statystyczny Irlandii (*Central Statistic Office – CSO*) realny dochód do dyspozycji irlandzkich gospodarstw domowych wzrósł o prawie 1/3 w porównaniu z poprzednim zestawieniem z 2000 r. W 2000 roku wynosił on 551,6 euro tygodniowo, podczas gdy w najnowszym zestawieniu wzrósł do 842,06. Biorąc pod uwagę inflację – wzrost cen w okresie 5 lat (2000–2005) o 15,7%, realna siła nabywcza gospodarstw domowych wzrosła o 31,9%. Jako przyczyny tego wymienia się m.in.: zwiększenie zatrudnienia, wyższe wynagrodzenia, zwiększenie pomocy społecznej (szczególnie dla dzieci i osób starszych) i redukcję podatków nakładanych na płace. Wzrost realnego dochodu był częściowo spowodowany zmniejszeniem się średniej ilości członków rodziny – o 11,4%, z 3,08 w 2000 roku do 2,74 w raporcie z 2005. Dochód na osobę zwiększył się przez to o ok. 50%.

Okres 2000–2007 charakteryzował się wysoką inflacją. Wskaźnik wzrostu cen przekraczał jednak średnią dla strefy euro. Okres 2000–2007 charakteryzował się wysoką inflacją, potęgowaną wydatkami rządu na projekty infrastrukturalne i rządową konsumpcję. Stopy procentowe ustalane przez EBC na niskim poziomie zachęcały do kredytów konsumpcyjnych

i nie sprzyjały powstrzymaniu inflacji. Członkostwo Irlandii w strefie euro miało zatem swoją cenę w postaci wysokiej inflacji, która w Irlandii byłaby niższa, gdyby Irlandia miała możliwość ustalania stóp procentowych w oparciu o decyzje narodowego Banku Centralnego. Wskaźnik CPI w latach 2000–2004 kształtował się na poziomie ok. 4%. W 2007 r. osiągnął 4,9%. Według danych doradcy ekonomicznego Irlandzkiego Kongresu Związków Zawodowych – P. Sweeneya – poziom cen w Irlandii był w lutym 2006 r. o 23,1% powyżej średniej w UE. Konsekwencją wysokich kosztów życia było wynegocjowanie przez Zw. Zawodowe we wrześniu 2006 kolejnej umowy społecznej dot. tempa wzrostu płac (*Towards 2016*). Jak się później okazało, było to fatalne posunięcie z punktu widzenia konkurencyjności międzynarodowej kraju. Od 2006 zaczęła ona wyraźnie spadać, ponieważ wzrost płac zaczął przewyższać wzrost wydajności pracy. Umowa społeczna zawarta między Zw. Zawodowymi, rządem i pracodawcami w 2006 dawała gwarancje podwyżek płac bez względu na rozwój sytuacji makroekonomicznej. Presja konkurencyjna na te sektory ze strony otoczenia zewnętrznego nie występowała, a więc płace swobodnie rosły, powodując dalsze osłabianie konkurencyjności kraju i spadek napływu inwestorów zagranicznych. Umowa przewidywała wzrost płac w perspektywie 10 lat o 10%. Od 1.01.2007 r. podniesiono minimalną płacę w gospodarce Irlandii do wysokości 8,30 euro, a od lata 2007 r. do 8,65 euro za 1 godzinę. Ekonomiści alarmowali, bez skutków, o pogarszającej się konkurencyjności gospodarki irlandzkiej w wyniku rosnących kosztów pracy. Rząd w 2007 zajęty był kampanią wyborczą, a nie reagowaniem na niekorzystne zmiany w sytuacji makroekonomicznej. W opinii T. O’Connell’a z Głównego Urzędu Statystycznego Irlandii (CSO) był to jeden z największych problemów Irlandii w okresie 2000–07: „Znajdujemy się w sytuacji, w której nasze koszty życia są wysokie, bardzo wysokie w standardach strefy euro.”.

3. Analiza sytuacji budżetowej (2000–2007)

W latach 2000–2007 Irlandia spełniała budżetowe kryteria z Maastricht. Należała do nielicznej grupy państw strefy euro, nie mającej problemu z dwoma rodzajami zadłużenia – bieżącym i skumulowanym. Złożyły się na to stabilny wzrost gospodarczy oraz elastyczna i efektywna polityka podatkowa. Rząd dysponował godną pozazdrosczenia swobodą manewru w określaniu wysokości wydatków publicznych. W latach 2001–2005 istniała praktycznie równowaga wpływów i wydatków do budżetu. W 2006 r. wygospodarowano nadwyżkę o wartości 2,3% PKB, która spadła do 0,3% w 2007. Skumulowany dług publiczny wynosił przykładowo 39% PKB

w 2000 r., 31% w 2003 r. i 24% w 2007. Rząd w drugiej połowie dekady podjął niefortunna, jak się okazało z perspektywy czasu, decyzję o redukcji zadłużenia wewnętrznego. Z nadwyżek budżetowych został zmniejszony dług publiczny. Środki te mogłyby zostać wykorzystane w 2009 dla celów dalszego dokapitalizowania banków bądź zwiększenia inwestycji publicznych w sytuacji kryzysu.

4. Sytuacja w handlu zagranicznym (2000–2007)

Początek dekady zdecydowanie charakteryzował się najwyższym tempem wzrostu zarówno eksportu, jak i importu. Z czasem tempo wzrostu wartości obrotu międzynarodowego spadało, by osiągnąć w granicach 6% dla obu wielkości w 2007 r. Irlandia w 2001 r. należała do największych eksporterów per capita na świecie z wartością 22.134 euro. Wartość eksportu 83,9 mld euro przewyższała o 28 mld euro wartość importu.

Tabela 2. Wyniki handlu zagranicznego Irlandii 2000–2010 i bilans obrotów bieżących

Lata	Wartość eksportu towarów i usług w cenach bież. (mln euro)	Wartość importu towarów i usług w cenach bież. (mln euro)	Current Account (bil. obr. bież.) (mln euro)
2001	92.689,9	57.384,2	-757
2002	93.675,2	55.628,1	-1.295
2003	82.076,1	47.864,6	-2
2004	84.409,5	51.105,4	-867
2005	86.732,3	57.464,9	-5.690
2006	86.772,0	60.857,4	-6.304
2007	89.226,1	63.485,7	-10.124
2008	86.287,3	57.130,7	-9.435
2009*	29.564,4	16.149,7	-2.530
2010	:	:	

Zródło: Centralny Urząd Statystyczny CSO – lipiec 2009.

* I kwartał

Pomimo spadku znaczenia eksportu jako motoru gospodarczego w okresie 2000–2007 Irlandia pozostawała ważnym eksporterem produktów elektrotechnicznych, farmaceutycznych i rolno-spożywczych na rynki światowe. W drugiej połowie okresu 2001–2007 saldo h.z. stopniowo się pogarszyło. W 2005 r. wynosiło jeszcze 29,2 mld euro, w 2006: 25,9 mld euro, w 2007: 25,7 mld euro. Spadała dynamika eksportu, a dynamika importu utrzymywała się na wysokim 6–8-procentowym poziomie (z wyjątkiem w 2002 i 2003 r. – jako reakcji na załamanie wywołane zamachami terrorystycznymi w 2001).

II. Lata kryzysu: 2008–2009

1. Analiza rozwoju PKB/PNB, inwestycji (2008–2009)

Stan irlandzkiej gospodarki pogorszył się znacznie i gwałtownie od jesieni 2007 r. W pierwszej połowie 2008 r. PKB zmalał o 1% w porównaniu z pierwszą połową 2007 r. Wartość inwestycji spadła o 18,9% (głównie z powodu załamania budownictwa mieszkaniowego), a konsumpcja wzrosła o 1,1%. W pierwszej połowie roku gospodarka, technicznie rzecz biorąc, wkroczyła w fazę recesji w tym sensie, że PKB malał przez kolejne dwa kwartały. Przyczyną tak drastycznego pogorszenia sytuacji gospodarczej była korekta cen na rynku nieruchomości opartym w największej mierze na budownictwie mieszkaniowym.

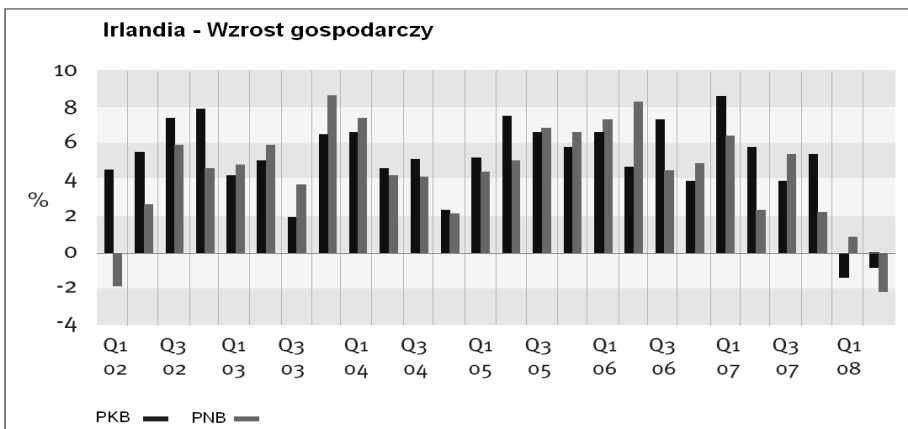
Banki i towarzystwa budowlane przyczyniały się do wzrostu ‘bańki spekulacyjnej’ w latach 2000–2007 pożyczając znaczne środki developerom oraz nakłaniając klientów do zakupu przeszacowanych nieruchomości. „Chęć osiągnięcia zysków krótkoterminowych i chciwość kierowały irlandzkim rynkiem nieruchomości, który był dodatkowo wspierany przez ulgi podatkowe. Rząd w zbyt dużej mierze polegał na wzroście sektora nieruchomości i wpływach z opłat skarbowych”⁷.

W drugiej połowie poprzednio analizowanego okresu (2000–2007) rynek nieruchomości stał się zależny od budownictwa mieszkaniowego, w sensie wzrostu zatrudnienia, wpływów podatkowych do budżetu państwa, kształtowania się cen na irlandzkim rynku akcji, nawet w sensie bogacenia się społeczeństwa. Od drugiej połowy 2007 r. rynek mieszkań zaczął się jednak gwałtownie kurczyć. Spodziewana w końcu korekta cen, jako zjawisko pożądane w sytuacji przeszacowanej wartości nieruchomości, tutaj katastrofalnie zbiegło się z innymi czynnikami, także międzynarodowymi.

⁷ Irish Times, 02.10.2008, komentarz redakcyjny, „Płacą za swoje nadużycia”.

Z raportu przygotowanego przez KPMG w 2008 r. wynikało, inwestorzy zagraniczni stopniowo tracili zainteresowanie Irlandią. Autorzy raportu komentowali, że jeszcze kilka lat temu wielu inwestorów brało Irlandię pod uwagę, ze względu na niskie podatki i ogólny przyjazny biznesowi klimat. „Nikt z ponad 300 respondentów nie wymienił Irlandii jako potencjalnego kierunku inwestycji. Wielu irlandzkich respondentów uważa, że obecny kryzys finansowy potrwa co najmniej 2–3 lata, a to znaczy, że w tym okresie nie należy się spodziewać dopływu inwestycji zagranicznych na wyspę”⁸.

W połowie 2008 r. kryzys bankowy, a następnie gospodarczy zastał Irlandię z wewnętrznymi problemami spadków cen na rynkach nieruchomości. Jesień 2008 r. była katastrofalna dla sektora bankowego. Rząd musiał uciekać się do państwowych gwarancji dla depozytów w bankach irlandzkich, które obciążały budżet. Działalność inwestycyjna podmiotów prywatnych stała się znacznie utrudniona z uwagi na ograniczony dostęp do środków kredytowych, po utracie przez niektóre banki płynności finansowej i zaufania do klientów. Dotyczyło to zarówno gospodarstw domowych, jak i przedsiębiorstw różnej wielkości. Zmieniła się znacznie polityka fiskalna – budżet państwa potrzebując środków na dokapitalizowanie banków i wypłatę rosnącej liczby zasiłków socjalnych potrzebował coraz więcej środków. Ograniczono wydatki budżetowe, by przeznaczyć na te cele odpowiednie środki.

Źródło: CSO

Wykres 3. Wzrost gospodarczy Irlandii (porównanie PKB i PNB)

Źródło: Jim Power, Friends First, „*Quarterly Economic Outlook*”, 2008 na podstawie danych CSO.

⁸ Irish Examiner 18.06.2008. Niamh Hennessy, „Inwestorzy zagraniczni tracą zainteresowanie Irlandią”.

W 2009 r. obserwowano dalszy gwałtowny spadek zarówno PKB, jak i PNB Irlandii. Spadło światowe zainteresowanie inwestycjami zagranicznymi. Utrudniony stał się dostęp do rynków zbytu, szczególnie na usługi bankowe, w których Irlandia się specjalizowała. Bezrobocie zaczęło od stycznia 2009 gwałtownie rosnąć, dodatkowo obciążając budżet państwa wydatkami na cele socjalne. Spadek działalności gospodarczej, bankructwa przedsiębiorstw irlandzkich i ucieczka kapitału zagranicznego z dziedzin takich jak IT (np. przeniesienie fabryki Dell do Polski) wpłynęły na gwałtowny spadek produkcji przemysłowej, PNB i PKB. Z raportu ESRI (Economic and Social Research Institute) wynika (publikacja 29.04), że w roku 2009 spadek PKB może przekroczyć 9,2%.

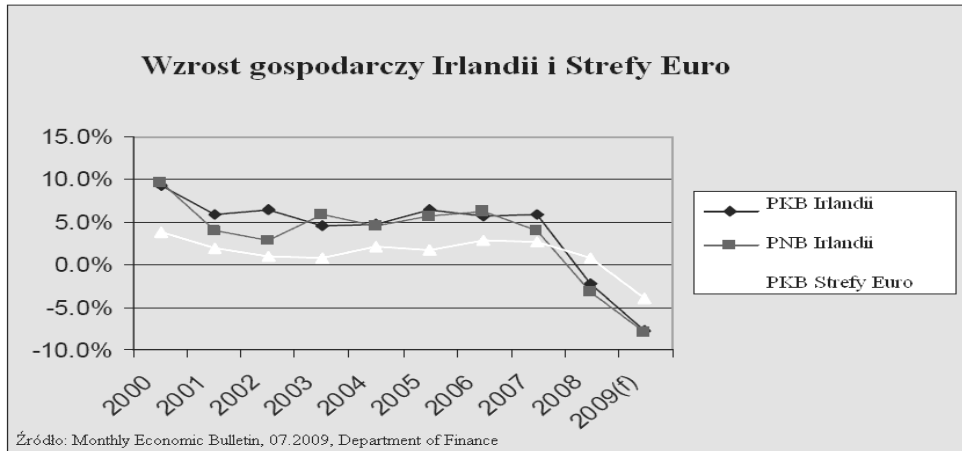
Te negatywne dane makroekonomiczne wpłynęły na obniżenie standingu międzynarodowego Irlandii. Agencja ratingowa Standard & Poor obniżyła ocenę Irlandii ze „stabilnej” na „negatywną” – co utrudni pozyskiwanie nowych inwestorów, a także spowoduje ostrożność tych, którzy z kraju się jeszcze nie wycofali. „Bez inwestycji zagranicznych Irlandia nie ma szans na w miarę stabilne wyjście z recesji. Irlandia nie ma też zbyt dużych możliwości manewru, bowiem znajduje się w strukturach strefy euro.”⁹

W pierwszym kwartale 2009 PKB i PNB spadły odpowiednio –8,5% i –12% w porównaniu z poprzednim rokiem. Spadki z kwartału na kwartał są także wysokie: –1,5% i –4,5% odpowiednio. Wynika z tego, że szybciej spada PNB, co sugeruje złą kondycję irlandzkich przedsiębiorstw w porównaniu z przedsiębiorstwami zagranicznymi działającymi w Irlandii. Pozytywne jest to, że inwestycje w sektor innowacyjności i R and D nie straciły zainteresowania Irlandią. IDA (Agencja Rozwoju Przemysłu) opublikowała w 2009 raport roczny, w którym zaprezentowała korzystne dla Irlandii dane nt. bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) w sektorach najnowocześniejszych w Irlandii. Wg raportu liczba BIZ w 2008 wzrosła pomimo światowego kryzysu o 14% i wyniosła 130 inwestycji.

Rząd uważa, że jedynym sposobem na wyjście z kryzysu jest promocja Irlandii jako centrum innowacji. W grudniu 2008 premier Cowen za inaugurował rządowy program mający na celu odbudowanie irlandzkiej gospodarki. W 2009 rząd powołał agencję doradczą „Taskforce”, której celem jest wspieranie przedsięwzięć rządowych na rzecz rozwoju innowacyjności i przedsiębiorczości oraz doradztwo, jak dzięki wzrostowi nakładów na badania i rozwój stworzyć nowe miejsca pracy. Panel doradców Taskforce ma w szczególności:

- zająć się przyniesieniem korzyści z komercjalizacji badań naukowych (R&D), które mają pobudzić irlandzkie firmy do wzrostu i przyciągnąć wymagające wiedzy BIZ,

⁹ Irish Examiner 17.03.09, Conor Keane „Irlandię czeka największa na świecie recesja”.

Wykres 4. Wzrost gospodarczy Irlandii i Strefy Euro

Źródło: *Monthly Economic Bulletin*, 07.2009, Department of Finance

- proponować obszary, w których należy zacieśniać współpracę między organami, instytucjami oraz przedsiębiorstwami dla osiągnięcia celów rozwoju innowacyjności i komercjalizacji środowiska gospodarczego,
- zidentyfikować potrzeby legislacyjne, instytucjonalne i organizacyjne, tak aby Irlandia stała się międzynarodowym centrum innowacji i rozwoju.

Ponad 40% BIZ w Irlandii to inwestycje w R&D. Ponadto irlandzkie firmy korzystają z największego jak dotąd unijnego programu R&D. Wysookie dotacje unijne pozwolą Irlandii na większą samodzielność w tworzeniu nowych centrów innowacyjności. Rząd Irlandii liczy, że do Irlandii powrócą obecne w czasach „celtyckiego tygrysa” firmy amerykańskie, które w ostatnim okresie zaczęły swe centra badawcze przenosić poza Irlandię¹⁰.

Strategia ta przypomina działania z końca lat 80., kiedy wybrano 2–3 sektory gospodarki i uczyniono z nich sektory eksportowe. Przykładem zapoczątkowania przez rząd działań wspierających innowacyjność jest Centrum Abtran, wspierane przez Enterprise Ireland. Zainwestuje ono 6 milionów euro w R&D, dzięki czemu przed 2010 powstanie 250 nowych miejsc pracy.

Firma Abtran powstała w 1996 r. i stała się jednym z głównych irlandzkich dostawców rozwiązań w zakresie procesów biznesowych. Do głównych klientów firmy Abtran należą ESB, Hibernian Aviva, Prometic i Sky Corporation. Inwestycja w R&D oznacza ważny krok w rozwoju firmy jako światowego lidera w swojej dziedzinie. R&D, wzrost produktywności, silne

¹⁰ 30.06.09, biura prasowe: Kancelarii Premiera, www.taoiseach.gov.ie; Ministerstwa Przedsiębiorczości, Handlu i Zatrudnienia, www.entemp.ie, Ministerstwa Finansów, www.finance.gov.ie.

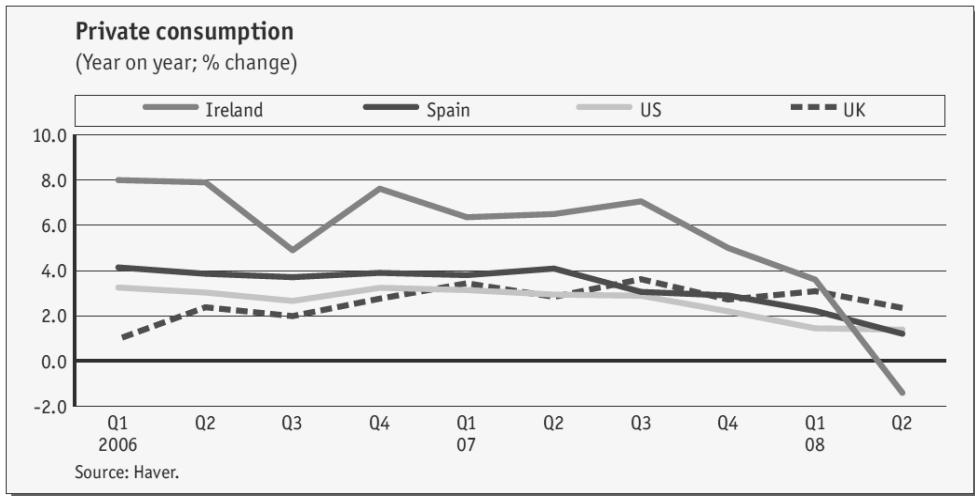
kadry zarządzające i zdobywanie klientów zagranicznych to stratega Enterprise Ireland. Jak podkreślił w przemówieniu irlandzki premier (kwiecień 2009), założyciele Abtran – Michael Fitzgerald i Pat Fitzgerald dowiedli, że opierając się na tych założeniach można odnieść światowy sukces. Abtran jest, według premiera, „modelową firmą, jakiej potrzeba Irlandii do budowy «Smart Economy»». Inwestycja 6 milionów euro będzie przeznaczona na współpracę pomiędzy Enterprise Ireland, społecznością akademicką i klientami firmy Abtran. Michael Fitzgerald, CEO w Abtran bierze udział w opracowanym przez Enterprise Ireland programie World Class 2009 Leadership for Growth, wprowadzanym w życie we współpracy ze Stanford Graduate Business School. W branży Business Proces Outsourcing w Irlandii działa ponad 40 firm, zatrudniających około 5500 osób. Sukces Abtran dokonał się dzięki wsparciu Enterprise Ireland. Współpraca ta będzie kontynuowana i obejmować będzie sektor BPO w zakresie rozwoju innowacyjnych rozwiązań, które zwiększą konkurencyjność irlandzkiej gospodarki¹¹.

2. Analiza sytuacji na rynku pracy, płace, inflacja (2008–2009)

Od końca 2007 r. zarówno konsumpcja prywatna, jak i zaufanie konsumentów do rynku znacznie spadły. Przez pierwsze 8 miesięcy 2008 r. sprzedaż detaliczna spadła o 3,4% w porównaniu z analogicznym okresem roku 2007, a w samym sierpniu aż o 6%. Były to najgorsze wyniki od 24 lat. Szczególnie ucierpiał rynek motoryzacyjny, który stracił ponad 17% wartości. Kryzys światowej gospodarki przyczynił się do dalszego spadku konsumpcji. Wydatki konsumentów w 2009 r. jeszcze silniej spadły niż w 2008. W 2009 spowodowane były strachem społeczeństwa przed utratą pracy i oszczędnościami na tzw. „czarną godzinę”. Na rynku zapanowała niepewność. Podniesienie podatków od dochodów w kwietniu 2009 i wprowadzenie podatków dla osób najmniej zarabiających także znacznie wpłynęło na obniżenie zaufania co do przyszłości Irlandczyków. Oczekuje się też szczególnie poważnego spadku popytu na usługi (o 20% wartości) i towary (7,8%).

Pod koniec 2008 r. również ceny mieszkań spadały już od 18 miesięcy i to znacznie. Było to oznaką nadmiernej podaży oczywiście, ale także – ze strony popytowej – mniejszej zasobności portfeli gospodarstw domowych oraz skutkiem początku szybkiego wzrostu bezrobocia i obniżek wynagrodzeń. Spadek zasobności portfeli Irlandczyków odczuły też branże związane z budownictwem: między 08.2007 r. a 08.2008 r. sprzedaż mebli i oświetlenia spadła o ok. 20%.

¹¹ Przemówienie premiera z okazji otwarcia Centrum Edukacji i Innowacji Abtran w Cork, strona internetowa premiera, www.taoiseach.gov.ie, 20.04.09.

Wykres 5. Konsumpcja prywatna w Irlandii, Hiszpanii, USA i Wielkiej Brytanii (2006–2008)

Źródło: *Country Report*, Economist Intelligence Unit, 11.2008.

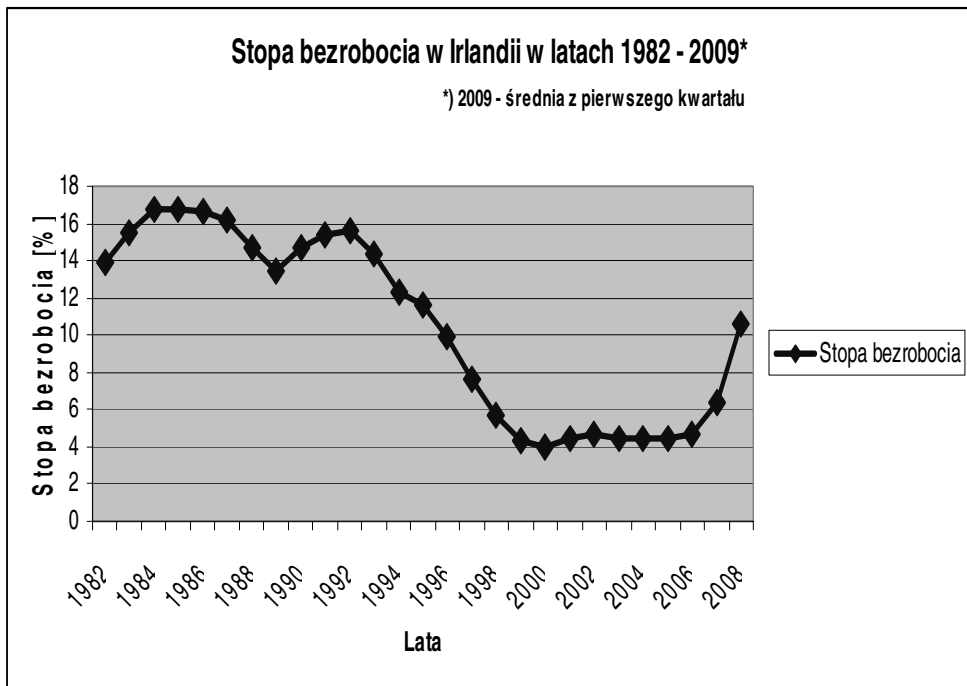
Liczba osób wpisanych na zasiłek dla bezrobotnych (Live Register) wzrosła z 200 tys. w marcu 2008 do 250 tys. we wrześniu 2008, 350 tys. w lutym 2009 i ponad 400 tys. w czerwcu 2009¹². Duża liczba zatrudnionych przyzwyczała się już do swojego standardu życia przy pełnym zatrudnieniu, które teraz miało się zmienić. 70% zwalnianych stanowili mężczyźni, wskazując ponownie na sektor budowlany jako najbardziej dotknięty kryzysem. Zatrudnienie wzrastało o 6,9 tys. przez 12 miesięcy do kwietnia 2008 r., ale spadło o ponad 26,5 tys. przez kolejne 3 miesiące. W samym sektorze budowlanym pracę straciło prawie 27 tys. osób między kwietniem 2007 r. a kwietniem 2008 r. Słusznie przewidywano wówczas kolejne zwolnienia w przemyśle wytwórczym, hotelarstwie, restauracjach i w sektorze budowlanym oraz obawiano się fali zwolnień z jednostek handlu detalicznego.

Stopa bezrobocia wzrosła we wrześniu 2008 do 6,3% z 4,8% na początku 2008 r. W październiku liczba osób pobierających zasiłki związane z zatrudnieniem wzrosła o 6,5%, co stanowi największy wzrost w historii Live Register. W 2008 r. stopa bezrobocia wyniosła już 6,3% (przy 4,6% w 2007), w 2009 spodziewany jest wskaźnik 11,4%¹³. W 2009 r. można było obserwować liczne masowe zwolnienia, które w pierwszej kolejności dotknęły pracowników firm zagranicznych działających w Irlandii. Firmy te,

¹² CSO, Statistical Release, 1 04.2009, s. 1.

¹³ CSO, raport za lipiec 2009, www.cso.employment.

często daleko bardziej zależne od zagranicznych (w tym szczególnie od amerykańskiego) rynków finansowych okazały się bardziej „elastyczne” w manipulacji kosztami i w obliczu pogłębiającego się kryzysu, szybciej decydowały się na duże zwolnienia grupowe. Najbardziej dotknięte zostały, ponownie, branża IT oraz banki. Część instytucji finansowych znacznie ograniczyła swoją obecność w Irlandii, zamykając większość oddziałów. Po fali zwolnień grupowych, których szczególne natężenie miało miejsce od lutego do maja, pracodawcy zaczęli wprowadzać także inne środki redukujące koszty zatrudnienia – obniżki płac (często uzgadniane z pracownikami, którzy do wyboru mieli jeszcze tylko zwolnienia), przesunięcia kadrowe, zwiększanie zakresu obowiązków i zlikwidowanie premii i dodatkowych świadczeń pozapłacowych.

Wykres 6. Stopa bezrobocia w Irlandii

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CSO, 07.2009.

Wyjątkiem tutaj jest grupa zawodowa elektryków, którym udało się, po tygodniowym strajku, wynegocjować niewielkie podwyżki płac. Ogółem aż 8-krotnie wzrosła liczba sporów pracowniczych z pracodawcami.

Tabela 3. Liczba pracujących w Irlandii, kwartalnie 2008,2009, osób, dynamika zmian w %

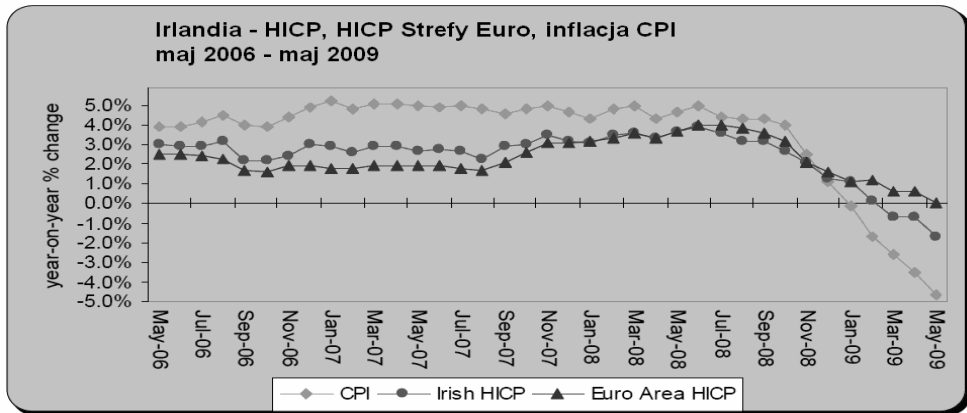
Kwartał	Pracujący			Zasoby pracy		Stopa bezrobocia	
	Actual	Year on Year	%	Year on Year	%	Overall	Long Term
Q2 2008	2,112,800	-1,100	-0.1%	+22,600	+1.0%	5.7%	1.5%
Q3 2008	2,107,100	-42,700	-2.0%	+13,500	+0.6%	7.0%	1.7%
Q4 2008	2,054,600	-84,200	-3.9%	-15,500	-0.7%	7.6%	1.7%
Q1 2009	1,965,600	-158,500	-7.5%	-45,100	-2.0%	10.2%	2.2%

Źródło: Monthly Economic Bulletin, 07, 2009, Department of Finance, na podstawie: QNHS.

Jest nawet prawdopodobne, że liczba bezrobotnych w roku 2009 zbliży się do 300 tys., co stanowi wzrost o ponad 155 tys. (114% w stosunku do roku 2008). To znaczy, że stopa bezrobocia przekroczy w tym roku 13%. Rok 2010 przyniesie kolejne redukcje zatrudnienia o ponad 100 tys. ESRI prognozuje, że w roku przyszłym stopa bezrobocia może przekroczyć 17%. Wydaje się, że i te dane są zbyt optymistyczne, bowiem opublikowane 29 kwietnia przez irlandzki urząd statystyczny dane za miesiąc kwiecień wykazują, że pomiędzy marcem a kwietniem liczba bezrobotnych wzrosła o ponad 15 tys. osób i przekroczyła 11.4%.

Równoległe z redukcją zatrudnienia pojawił się kolejny trend – spadek wzrostu płac. Początkowo niewielkie zwolnienie wzrostu płac przekształciło się w jego kompletne zahamowanie od połowy roku. W reakcji przyzwyczajeni do wysokiego poziomu płac i konsumpcji pracownicy sektora państwowego zareagowali groźbą strajków i fali demonstracji. W dniu 21.02.09 w Dublinie, w marszu przeciwko decyzjom rządu, obciążenia dodatkowym podatkiem emerytur pracowników sektora publicznego, wzięło udział ponad 120 tys. osób. Była to największa od prawie 30 lat demonstracja w Irlandii. Tamta, ze stycznia 1980, zgromadziła ponad 700 tys. i była największą w powojennej Europie. Też dotyczyła podatków. W marszu, zorganizowanym przez największą organizację pracowniczą – Irlandzki Kongres Związków Zawodowych (Irish Congress of Trade Unions ICTU) wzięli udział przede wszystkim nauczyciele, pielęgniarki i lekarze, policja. Organizatorzy demonstracji oskarżyli „elity biznesowe” Irlandii o całkowite zniszczenie irlandzkiej gospodarki i brak planu naprawczego. Przedstawiciele ICTU oskarżyli rząd o zniszczenie reputacji i wiarygodności finansowej Irlandii przez nacjonalizację banku Anglo Irish. ICTU przedstawiło też 10-punktowy program wyjścia z kryzysu, w którym najważniejsze elementy to: ochrona stanowisk pracy i zmniejszanie poziomu bezrobocia; rozwiązanie kryzysu bankowego; konkurencyjność; umowa społeczna; równość wo-

bec podatków¹⁴. W lipcu 2009 Zw. Zawodowe wezwały premiera do dymisji i rozpisania przedterminowych wyborów parlamentarnych.

Wykres 7. Porównanie inflacji – Irlandia i Strefa Euro 2006–2009

Źródło: *Monthly Economic Bulletin*, Department of Finance, 07.2009.

Jedyną pozytywną stroną recesji okazało się wyeliminowanie inflacji od końca 2008 i spadek cen od 2009 r. W pierwszych miesiącach 2008 r. inflacja kształtowała się na poziomie 4,6%, była niższa o 0,3% niż w 2007 r., we wrześniu spadła o kolejne 0,3%. Światowa recesja i spadki PKB i PNB wpłynęły w naturalny sposób na złagodzenie presji inflacyjnej, a następnie na pojawienie się deflacji. W 2009 deflacja w Irlandii osiągnie poziom –5,4% (–2,2% HICP). Tak znaczny spadek cen jest spowodowany m.in. światową recesją i spadkiem ceny ropy, która pociągnęła za sobą obniżkę cen paliw. Ponadto koszty spłaty kredytów hipotecznych zmalały z uwagi na obniżone stopy procentowe Europejskiego Banku Centralnego (obecnie 1%). Żywność staniała m.in. z powodu obniżenia cen ziarna, ubrania i obuwi z powodu sezonowych wyprzedaży.

3. Analiza sytuacji budżetowej (2008–2009)

Poważna korekta na rynku mieszkaniowym (spadek wpływów z tzw. stamp duties, uiszczanych przy zakupieniu nieruchomości), bankructwa przedsiębiorstw i spadek wpływów z podatków od połowy 2008, miały negatywny wpływ na finanse publiczne Irlandii. Deficyt budżetowy bieżący

¹⁴ The Irish Times, 23.0.2009, Martin Wall, „120,000 na demonstracji w Dublinie”, Sunday Business Post, 22.02.2009, Niamh Connolly, „Fianna Fail pod ostrzałem związkowców”, Sunday Tribune, 22.02.2009, „Marsz protestacyjny pokazał rozłam”.

w 2008 wyniósł 0,9% PKB¹⁵. Katastrofalna sytuacja ma miejsce w 2009 r. Szacuje się, że deficyt budżetowy bieżący wyniesie 10,7%¹⁶, a nawet 12,0%¹⁷ PKB.

Problemy rynku mieszkaniowego i budowlanego miały też pośredni wpływ na przychody z podatku VAT i opłat skarbowych¹⁸. Już w połowie 2008 rząd irlandzki zmuszony został do poczynienia pierwszych kroków oszczędnościowych. Minister finansów, B. Cowen, ogłosił w lipcu 2008 plan, mający na celu uzyskanie oszczędności na kwotę 440 mln EURO w 2008 oraz dodatkowy 1 mld EURO w 2009 r.¹⁹. Wykluczał przy tym możliwość znacznego zwiększenia długu publicznego. Oszczędności miały być uzyskane dzięki redukcji wydatków na opiekę medyczną, ograniczenie projektów decentralizacji instytucji rządowych oraz anulowaniu podwyżek płac dla ministrów, urzędników publicznych oraz sędziów. Plan redukcji wydatków na służbę publiczną o 3% wymagał likwidacji około 5 tys. miejsc pracy w tym sektorze. Minister finansów, B. Lenihan, podkreślił, że niezależnie od planowanych oszczędności, polityka wydatków będzie musiała zostać poddana ścisłej kontroli²⁰. Rząd oczekiwał, że zaoszczędzi około 50 mln EURO poprzez zwiększenie wydajności funkcjonowania instytucji publicznych, 21 mln EURO dzięki redukcji nakładów na PR, ogłoszenia i konsultantów, 10 mln EURO przez zaniechanie podwyżek oraz rezygnację z nagród finansowych dla pracowników służby publicznej. Nakłady na opiekę zdrowotną zostały zmniejszone o 144 mln EURO, o 75 mln EURO z tytułu ograniczenia nakładów na decentralizację²¹. O 45 mln EURO został zmniejszony budżet na pomoc zagraniczną. Jak się później okazało początkowa wersja budżetu i tak miała zbyt optymistyczne założenia, podobnie jak skorygowana wersja.

¹⁵ Biuletyn Ekonomiczny Min. Finansów, czerwiec 2008.

¹⁶ Monthly Economic Bulletin, 07.2009, Department of Finance.

¹⁷ The Economist – Economist Intelligence Unit, 2009.

¹⁸ The Irish Times, L. Slattery, „Potrójny deficyt Ministerstwa Finansów z powodu spadku wpływów o 21%”.

¹⁹ Irish Times, 09.07.2008, Stephen Collins, Paul Tansey, „Rząd ogłasza plan oszczędności w br. na kwotę 440 mln EURO”.

²⁰ Irish Times, 09.07.2008, Deaglan De Breadun, Martin Wall „Partie opozycyjne oraz związki zawodowe łączą się w krytyce”.

²¹ Irish Times, 09.07.2008, Brian Cowen, „Dzisiejsza Irlandia jest zdecydowanie inna od tej w trudnych latach 1980”.

Tabela 4. Równowaga budżetowa Irlandii 2000–09

Lata	Równowaga budżetowa rocz- nie jako % PKB	Skumulowany nadwyżka/dług publiczny jako % PKB
2001	+0,8	-35,4
2002	-0,4	-32,2
2003	+0,2	-31,1
2004	+1,4	-29,7
2005	+1,0	-27,4
2006	+2,3	-25,1
2007	+0,3 (2)	-25,4 (2)
2008	-0,9 (2)	-25,9 (2)
2009	-10,7 (3)	:
2010	:	:

Zródło: Ireland- Stability Programme Update s. E6 – Ministerstwo Finansów Irlandii, Dublin, December 2006, CSO.

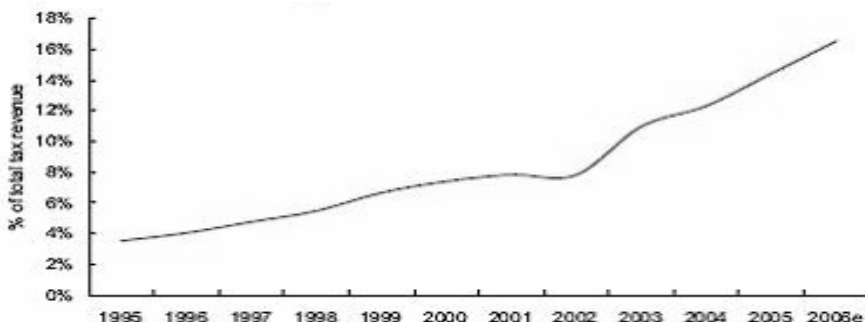
(2) Biuletyn Ekonomiczny Min. Finansów Irlandii, czerwiec 2008

(3) Biuletyn Ekonomiczny Min. Finansów Irlandii, lipiec 2009

Wpływy z tytułu podatków w maju 2009 ustabilizowały się na poziomie niższym od spodziewanego jesienią 2008. Powodują one, że deficyt w wysokości 10,6 mld euro (−3,6 mld euro w 2008) ulegnie powiększeniu pod koniec 2009. Na spadek wpływów o 21% (w porównaniu do 2008) składa się obniżenie wpływów z VAT (−21% i 3,7% gorzej od kwietniowych szacunków), mniejsze wpływy z podatku od zysków kapitałowych (−69%) oraz opłaty skarbowej (−63%). Ponadto rząd zobowiązał się do finansowego ratowania banków, po kryzysie jesienią 2008. Kwestia zaangażowania środków publicznych na ratowanie spadającego kursu akcji wielkich banków Bank of Ireland czy AIB wzbudziła w Irlandii w 2009 wiele kontrowersji. Minister finansów, B. Lenihan, wskazał w październiku 2008, że gwarancje bankowe udzielone przez państwo były koniecznym krokiem i jednocześnie najtańszymi gwarancjami tego typu na świecie (gwarancje do 400 mld euro). Minister B. Lenihan podkreślił, że ilość środków finansowych przeznaczonych na ratowanie instytucji bankowych w Wielkiej Brytanii i USA będzie znacznie większa niż zastosowana w Irlandii. Zaznaczył, że

potrzeby finansowe banków są obecnie rewidowane: „Prowadzimy przygotowania do zatrudnienia nowych dyrektorów, którzy będą zabezpieczać interes publiczny w sektorze bankowym. Dodatkowi pracownicy będą członkami komitetów kredytowych i audytowych. Po wprowadzeniu tych kroków znajdziemy się w lepszej pozycji aby ocenić co dzieje się w bankach”²². W ocenie ministra B. Lenihana, system gwarancji sprowadził na Irlandię krytykę krajów Europy. Podkreślił, że odrzucenie TL „wyrządziło nam wielkie szkody wśród naszych przyjaciół w Europie”.

Dodatkowy podatek od dochodu od kwietnia 2009 ograniczył spadek wpływów z tytułu podatku dochodowego do 7%. Pomimo tak znacznych spadków oraz 13-procentowego zwiększenia się wydatków Ministerstwa Finansów związanego z szybko rosnącym bezrobociem, analitycy przewidują, że zakładany deficyt utrzyma się w 2009 na poziomie 10,8% PKB.

Wykres 8. Odsetek wpływów do budżetu z tytułu podatków powiązanych z nieruchomościami. Procent łącznych wpływów

Źródło: www.finfacts.ie.

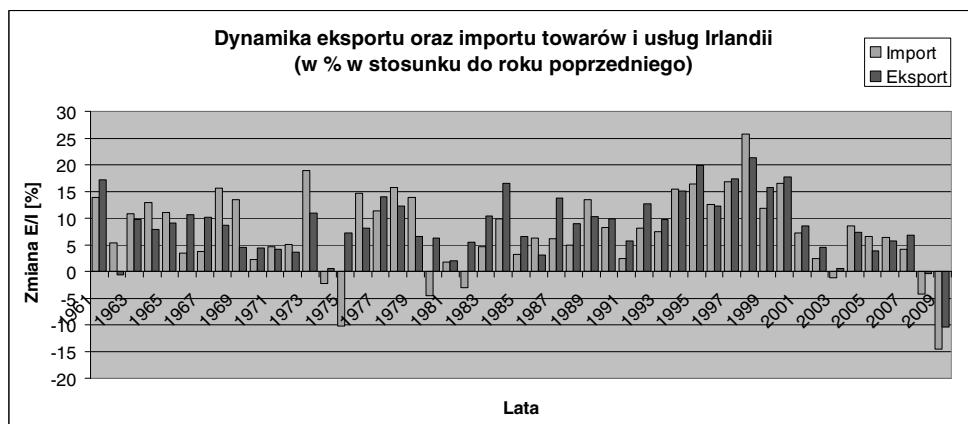
4. Analiza sytuacji w handlu zagranicznym (2008–2009)

Sytuacja w handlu zagranicznym odzwierciedlała problemy związane ze światową recesją gospodarczą. Eksport w 2008 r. był niższy o 15% od 2007 i wynosił 86 mld euro. Zmalał z powodu obniżenia konkurencyjności irlandzkich przedsiębiorstw. Rok 2009 może być jeszcze słabszy. Wyniki I kwartału 2009 r. nie były jednak złe: wartość eksportu wyniosła 29,6 mld euro, a importu tylko 16,1 mld euro. Tendencja ta utrzymała się w II kwartale 2009. Mimo poważnych obaw na początku roku o wyniki eksportu, zanotowano jego 6% wzrost w kwietniu 2009 w stosunku do kwietnia 2008 oraz

²² Irish Times, 24.10.2008, Kimon Caswell, „Irlandzkie wsparcie finansowe najtańszym w świecie, mówi Lenihan”.

odpowiedni spadek importu aż o 27%, co oznacza nadwyżkę handlu zagranicznego sięgającą 4 mld euro. Jest to najwyższa nadwyżka od 8 lat.

Eksport w pierwszym kwartale 2009 wzrósł też w sumie o 2% (dzięki sześciokrotnemu wzrostowi eksportu samolotów) w stosunku do tego okresu w 2008, szczególnie wzrósł eksport do Szwajcarii, Belgii i USA. Irlandzkimi towarami coraz chętniej kupowanymi za granicą są: sprzęt naukowy i medyczny, produkty farmaceutyczne oraz organiczne środki chemiczne. Wymiana międzynarodowa Irlandii odzwierciedlała spadek konsumpcji Irlandczyków – w sierpniu zanotowano spadek importu rzędu 14,2% w porównaniu do roku poprzedniego do wartości 4 mld euro. Eksport do sierpnia spadł o 5%. Szczególnie ucierpiały przedsiębiorstwa branży komputerowej, której wartość eksportu spadła o ponad 25%.

Wykres 9. Dynamika eksportu oraz importu towarów i usług Irlandii, porównanie rok do roku, %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CSO, 07.2009.

Podsumowanie

Irlandia najdotkliwiej z wszystkich rozwiniętych krajów odczuwa kryzys finansowy. Zbiegły się tutaj dwie kategorie czynników: zewnętrzne (wywołane kryzysem finansowym w USA i na amerykańskim rynku nieruchomości) oraz wewnętrzne (bańka budowlana w Irlandii oraz kiepskie zarządzanie finansami publicznymi w okresie 2000–2007). Porozumienie dotyczące podniesienia płac wydaje się w tej sytuacji całkowicie nie na miejscu, bo dodatkowo obniża i tak malejącą konkurencyjność irlandzkiej gospodarki. Dowodem pogarszającej się opinii o Irlandzkiej gospodarce jest fakt, że najbardziej opiniotwórcze agencje ratingowe (Moody's Investors

Service, Standard & Poors i Fitach Ratings) w maju i czerwcu obniżyły oceny Irlandii jako miejsca lokowania inwestycji i nie wykluczają kolejnych zmian ocen, uwzględniając fakt, iż kiedy Irlandia wyjdzie z kryzysu, będzie ciągnęła za sobą olbrzymi dług.

Czy Irlandia szybko poradzi sobie z problemami makroekonomicznymi zależy w dużej mierze od kondycji światowej gospodarki. Wiele zależy będzie od aktywności rządu w pozyskiwaniu BIZ w najnowocześniejszych sektorach oraz od zdolności powstrzymania presji płacowej i wprowadzenia do gospodarki narodowej większego stopnia konkurencji.

From Celtic Tiger to Celtic Turtle. The development of Irish Economy in the years 2000–2009

Summary

Author focuses on the development of Ireland after 2001 until present. The main economic indicators: rate of GDP growth, trade balance, unemployment level, unemployment among young segment of population, effectiveness of production, level of industrial investments and rate of growth in export oriented industry worsened. Price developments were in this period also not favourable. Ireland became consumption and not trade driven economy. Import of goods and services plus high level of prices worsened competitive position of Ireland world wide. The additional negative factor is the world recession. Ireland was hit hard by drop in export demand and decrease of investment flows. All these enforces to state that Ireland changed from Celtic Tiger into slowest developing economy in the eurozone in the first decade of 21 century.